

самопознанню и социализации личности. Аргументируется обращение А. Макаренко в учебно-воспитательном процессе к воспитанию целостной личности и вообще взаимосвязи воспитания и изучения личности ребенка, что дает возможность считать воспитание в коллективе одним из факторов реализации личности. Осуществлен анализ и обоснование значение научного опыта педагога в пределах определенного вопроса.

Ключевые слова: *реализация личности, воспитательный процесс, педагогическая теория, образовательные ценности, коллектив, самопознание, социализация, самореализация.*

SUMMARY

L. Kukh. Anton Makarenko on education as a factor of personality realisation.

This article is devoted to identifying the education impact on the personality realization in Anton Makarenko pedagogical heritage, in particular on its democratic collectivity, in which communication between men in the team have played an important role. According to scientist, it helped own self-development, self-knowledge and socialization. Author argues A. Makarenko's attitude in the educational process to up-bringing of the integral person and integral interrelation of up-bringing and learning the child personality, which makes it possible to consider education in the collective as one of the factors of pupil's realization. The importance of scientific achievement of teacher within the specified question is analyzed and justified.

Key words: *personality realization, educational process, educational theory, educational values, collective, self-knowledge, socialization, self-fulfillment.*

УДК 376.02

В. В. Нечипоренко

Комунальний заклад «Хортицький
національний навчально-реабілітаційний
багатопрофільний центр» Запорізької обласної ради

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ А. С. МАКАРЕНКА В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ УЧНІВ НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті проаналізовано сучасні теоретичні підходи до визначення сутності соціальної практики школярів та досвід різнотипних навчальних закладів щодо її організації. Доведено, що розвитку соціальної практики учнів навчально-реабілітаційних закладів сприятиме актуалізація в сучасних умовах ідей і новаторського досвіду А. С. Макаренка щодо організації соціально корисної праці вихованців, розширення їх соціального досвіду, збагачення ціннісного підґрунтя їх комунікації, а також забезпечення особистісної спрямованості соціальної практики. В якості прикладу системного здійснення цієї роботи розглянуто соціальну практику учнів Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, яка передбачає роботу школярів над компетентнісно зорієнтованими завданнями, розробку та реалізацію соціальних проектів, проведення інтерактивних виховних занять за технологією «Океан життєвої компетентності» та діяльність учнівсько-студентського самоврядування.

Ключові слова: *соціально-педагогічна система А. С. Макаренка, соціальна практика учнів, соціальний проект, навчально-реабілітаційні заклади, учнівсько-студентське самоврядування.*

Постановка проблеми. Одним із магістральних напрямів розвитку життєвої компетентності школярів є залучення їх до соціальної практики. Необхідність саме практико зорієнтованої освіти зумовлена

закономірностями розвитку особистості, адже практична діяльність значно інтенсифікує динаміку психосоціального розвитку людини, сприяє переходу кількісних особистісних змін у якісні. Як наголошується в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, «зміст і організація національної освіти недостатньо переорієнтовані на особистість дитини, на формування в дітей і молоді життєво важливих компетентностей, активної їх соціалізації». Тому сучасна школа має подолати обмеженість соціального простору розвитку учнів і вийти на шлях розвитку освітньої системи як відкритої, громадсько-активної, що базується на засадах партнерства, координації зусиль суб'єктів виховання.

Аналіз актуальних досліджень. Поняття «соціальна практика» прийшло до педагогічного лексикону з терміносистеми соціології. Більшість науковців обґрунтовують точку зору, що основою соціальної практики є діяльність (Н. Логінова, С. Самсонова, М. Гурьянова, Н. Перевознікова, Г. Нікітіна, Н. Мамінова, О. Базарова, А. Мудрова, І. Попова, Г. Нусс та ін.).

В. Давидов та Ю. Громико розглядають теорію діяльності як інструмент програмування та проектування соціальної практики. Науковці зазначають: «На різних етапах розвитку суспільства виникали моменти, коли виховання окремої категорії підростаючого покоління набувало певного ступеня складності, внаслідок чого залучались різноманітні форми спеціальної діяльності, спрямовані на підготовку дітей до життя в соціумі. В основу цих форм була покладена практична діяльність, спрямована на вирішення проблем, діяльність, що передбачає суб'єктивне осмислення можливих варіантів поведінки» [2].

Значний внесок у вивчення теоретико-методологічних засад організації соціальної практики зробили І. Єрмаков, Г. Ковганіч, В. Нечипоренко, Д. Пузіков. Науковці визначають соціальну практику як освітню (навчально-виховну) технологію розвитку життєвої компетентності учня засобами активної соціальної дії [11].

Багатоплановість педагогічної інтерпретації феномену соціальної практики встановлена Г. Нікітіною. Вона відмічає, що в педагогічній науці визначення поняття «соціальна практика» узагальнюється як:

1. Ситуація – сукупність обставин, умов, що створюють соціальні відносини.

2. Діяльність – форма соціальної активності.

3. Процес – певна послідовність дій, що мають перетворюючий соціальний характер.

4. Функція – вид діяльності, спрямований на набуття позитивного соціального досвіду та розвиток соціальної компетентності [9].

Різноманіття теоретичних підходів до визначення сутності досліджуваного поняття цілком закономірне, адже воно відображає варіативність цільових пріоритетів і організаційних моделей соціальної практики в різних навчальних закладах. Так, у Муніципальному закладі «Ірбитська середня загальноосвітня школа №9» соціальна практика розглядається як вид діяльності школярів, спрямований на підвищення мотивації соціальної діяльності та накопичення позитивного соціального досвіду. Об'єктами соціальної практики в даному закладі виступають такі форми суспільної та соціально значущої діяльності, як: організація пошукової та краєзнавчої діяльності з подальшим оформленням матеріалів у формі соціальних проектів; діяльність шкільного прес-центру «Шкільний щоденник»; співпраця з міськими ЗМІ; функціонування трудового табору з благоустрою навчальних кабінетів та шкільної території; проведення благодійних, екологічних та суспільно-значущих акцій; організація виставок художньої творчості тощо [12].

В Муніципальній автономній гімназії м. Чайковський з метою формування соціального і практичного досвіду спілкування та взаємодії в різноманітних соціальних сферах реалізуються соціальні практики, освітні стажування та професійні проби. Об'єктами соціальної практики виступають форми суспільно корисної діяльності учнів: зайнятість суспільно корисною працею, спрямованою на благоустрій та озеленення міста; спільний із соціальними працівниками патронат та надання посильної допомоги соціально незахищеним верствам населення; шефство над вихованцями закладів дошкільної освіти, молодшими школярами; практична робота в дитячих та молодіжних організаціях з метою реалізації їх програм та ініціатив, що мають суспільну значимість; робота в якості інтерв'юєрів при проведенні соціологічних досліджень та ін. [4].

В Україні цікавим є досвід організації соціальної практики старшокласників м. Києва на базі Святошинського центру позашкільної роботи. Центр є відкритою для співпраці соціально-педагогічною системою. Педагогічний колектив плідно працює в напрямі налагодження творчих зв'язків із соціальними інституціями з метою забезпечення якісної освіти дітей [3]. При Святошинському центрі позашкільної роботи створено молодіжну асоціацію «Нова генерація лідерів». Для членів асоціації базою соціальної практики є Центр позашкільної роботи, інтернати для дітей з обмеженими можливостями здоров'я, дитячий притулок, оздоровчі шкільні табори, редакція місцевої газети та громадські організації [5].

У Київському ліцеї бізнесу вже близько 10 років у якості однієї з форм соціальної практики проводиться бізнес-практика. Призначення

бізнес-практики полягає в створенні умов для самоперевірки: визначенні своєї готовності до реальної діяльності, своїх особистісних якостей, знань, умінь та навичок; ознайомленні учнів з діяльністю та системою управління сучасних бізнес-структур; сприянні пошуку та усвідомленому вибору свого місця в професійній сфері. Організація практики дозволяє старшокласникам відчувати режим праці, отримати власні уявлення про те, як працюють українські підприємства [11].

Проведений аналіз свідчить про те, що ідея стосовно сприятливого впливу соціальної практики на розвиток життєвої компетентності та соціалізацію учнів вважається перспективною в наукових колах і підтверджується досвідом багатьох навчальних закладів: загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, центрів позашкільної роботи та ін. Проте, недостатньо дослідженим залишається питання про цільові пріоритети й організаційні форми соціальної практики учнів навчально-реабілітаційних закладів. Пошук відповідей на це актуальне питання має здійснюватися з урахуванням можливостей подолання соціальної сегрегації дітей з обмеженими можливостями здоров'я, рудименти якої, на жаль, і досі зустрічаються в Україні. На зміну цьому дискримінаційному підходу має прийти інклюзивна практика, заснована на ідеї повноцінного залучення всіх людей, незважаючи на обмеження здоров'я, до соціального життя. Участь навчально-реабілітаційних центрів у розбудові інклюзивного суспільства можлива лише за умови їх становлення як відкритих соціально-освітніх інституцій, які плідно співпрацюють з різними соціальними партнерами. Для вирішення цього надзавдання важливо акумулювати і переосмислити успішний досвід системної організації такої роботи, накопичений різноманітними навчальними закладами та окремими педагогами. Зокрема, велику цінність у цьому плані має досвід А. С. Макаренка, який здійснив унікальний експеримент щодо перевиховання соціально занедбаних дітей через якісне збагачення всього середовища їх життєдіяльності. Система Антона Семеновича базувалася на ідеях іманентного, сутнісного, а не показового гуманізму, і тому не була достойно оцінена його авторитарно зорієнтованими сучасниками. В сучасних демократичних умовах є всі можливості для того, щоб новаторські підходи, обгрунтовані та перевірені видатним педагогом, стали дієвим чинником удосконалення соціальної практики учнів навчально-реабілітаційних закладів.

Мета статті – аналіз інноваційного потенціалу педагогічних ідей А. С. Макаренка щодо оптимізації соціальної практики вихованців, опис досвіду реалізації цих ідей в умовах Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру.

Виклад основного матеріалу. Хоча А. С. Макаренко спеціально не досліджував теоретико-методичні основи організації соціальної практики школярів, вся його соціально-педагогічна система базується на ідеї поступального збільшення активності участі кожного вихованця в житті суспільства. На думку сучасних істориків педагогіки, А. С. Макаренко довів, що суспільна значущість кожного окремого індивіда в структурі цілісної людської спільності визначається насамперед тим, наскільки він здатний плідно долучитися до суспільно-політичного й соціально-економічного життя та як він підготовлений своїм соціумом до цього процесу [10, 230]. У скарбниці педагогічного досвіду видатного педагога можна знайти багато цінних ідей щодо оптимізації соціальної практики особистості. На нашу думку, найбільш актуальними сьогодні є такі аспекти ноу-хау Антона Семеновича, як організація соціально корисної праці вихованців, розширення їх соціального досвіду, збагачення ціннісного підґрунтя їх комунікації, а також забезпечення особистісної спрямованості соціальної практики.

Організація соціально корисної праці вихованців сприяла не тільки їх різнобічному (фізичному, інтелектуальному, моральному) розвитку, але й залученню до реальних форм фінансово-господарської діяльності та становленню в якості фахівців широкого профілю. Дослідники педагогічної спадщини А. С. Макаренка вказують на те, що з квітня 1930 р. було розпочато видачу кишенькових грошей вихованцям, почала застосовуватися відрядна оплата праці, впроваджені грошові накопичення (ощадні книжки) вихованців до їх випуску з комуні [1]. Працюючи на першокласному машинобудівному заводі, який випускав спочатку електроінструменти, а потім і найкращий на той час радянський фотоапарат «ФЕД», вихованці комуні ім. Ф. Е. Дзержинського забезпечили її переведення на госпрозрахунок і, крім того, оволодівали трьома-чотирма професіями на рівні високих розрядів [7, 11].

Новаторським був підхід А. С. Макаренка і щодо розширення соціального досвіду вихованців, подолання обмеженості простору їх життєдіяльності завдяки широкомасштабним походам, які організовувалися щоліта. Весь колектив вихованців комуні ім. Ф. Е. Дзержинського взяв участь у походах на Коробові хутори, на Кавказ, по Волзі, у Москву, Крим, Бердянськ і Святогорськ. У контексті пріоритетів сучасної освіти заслуговує уваги проектний підхід до підготовки цих походів. Для вибору маршрутів долучався весь колектив. Кожен загін, будь-яка група командирів, кожен комунар мав право пропонувати свій маршрут, обґрунтувавши його в газеті «Дзержинець» або на раді командирів. Для цього треба було про кожний висунутий пункт почитати літературу, обрати для відвідування найкращі заводи, колгоспи,

музеї, пам'ятники культури, дати їх характеристику і довести, що їх треба обов'язково подивитися, вивчити і природу запропонованого району, і транспорт, і економіку. Після всебічного обговорення різних проектів і затвердження маршруту на загальному зборі починалося комунарське листування з основними точками маршруту: з працівниками заводів, музеїв та інших структур, які було заплановано відвідати. Потім обиралася спеціальна підготовча група з декількох комунарів на чолі з викладачем, щоб у квітні-травні попередньо проїхати по маршруту, про все домовитися і точно розрахувати весь маршрут, у тому числі й витрати на нього [6, 19–20].

Оскільки повноцінна соціальна практика завжди розгортається як в інтрасуб'єктній, так і в інтрасуб'єктній площині, при аналізі спадщини А. С. Макаренка необхідно враховувати його зусилля щодо збагачення ціннісного підґрунтя комунікації вихованців. Сучасні дослідники відмічають, що Антон Семенович увів у педагогіку в якісно збагаченому вигляді багато традиційних, загальнолюдських понять обов'язку, честі, благородства, особистого достоїнства, ввічливості тощо. В його новаторських поглядах і педагогічному досвіді наповнювалися новим змістом і такі «старі» поняття та засоби виховання, як авторитет, дисципліна, режим, традиції, символіка, покарання тощо [1]. У колонії ім. М. Горького ефективність виховного процесу забезпечували: традиції, Конституція дитячого закладу, самоврядування із системою повноважень і формою дисципліни, яка не допускала свавілля однієї особи, загальний стиль і мажорний тон стосунків у колективі, прояв поваги та вимогливості, форми зовнішньої ввічливості, відповідальність, чіткість у роботі, ідея захищеності дитини, система перспективних ліній – завтрашньої радості [8].

Заслугує детального аналізу майстерність А. С. Макаренка щодо вибору такої форми соціальної практики, яка в найбільшій мірі відповідає потребам становлення особистості вихованця і викличе максимальний виховний резонанс. Яскравим прикладом є описані в «Педагогічній поемі» ситуації, коли Антон Семенович доручив Карабанову отримати у фінвідділі спочатку п'ятсот, а потім – дві тисячі рублів. Це завдання, яке з точки зору щоденної соціальної практики є цілком традиційним, стало потужним каталізатором морального і соціального розвитку вихованця, про що свідчать його емоційно насичені реакції: спочатку – «Не може бути, щоб ви мені так довіряли. Не може бути! Чуєте?», а потім – «Я думав, ви не знали, що я чесна людина».

Отже, хоча А. С. Макаренко не приділяв спеціальної уваги проблемі організації соціальної практики учнів з обмеженими можливостями здоров'я, проте, важливим є його методологічний підхід: організація такої

соціальної практики учнів, яка відповідає їх потребам, інтересам і можливостям. Тому в сучасних умовах досвід А. С. Макаренка необхідно не механічно відтворювати, а творчо переосмислювати, виділяти ті евристичні принципи, які зберігають інноваційний потенціал і сьогодні, в принципово нових соціально-економічних та ідеологічних умовах. Саме такому підходу слідує колектив Хортицького національного навчально-реабілітаційного багатопрофільного центру, організовуючи соціальну практику учнів з обмеженими можливостями здоров'я. В умовах закладу соціальна практика виступає організаційною формою, механізмом передачі учням соціального досвіду, залучення їх до суспільного життя, соціальної дії, соціальної творчості, суспільно корисної праці, продуктивної освіти. Відповідно до цих пріоритетів, система соціальної практики школярів складається з 4 компонентів:

1. Робота школярів над компетентнісно зорієнтованими завданнями.
2. Розробка та реалізація соціальних проектів.
3. Участь у проведенні інтерактивних виховних занять за технологією «Океан життєвої компетентності».
4. Діяльність учнівсько-студентського самоврядування.

Реалізація першого компонента – роботи школярів над компетентнісно зорієнтованими завданнями допомагає подолати протиріччя між надмірною теоретизованістю освітнього процесу та проблемністю соціального життя, репрезентувати в освітньому процесі життєві ситуації в їх цілісності, підтримувати в учнів інтерес до навчального матеріалу. Досвід розв'язання умовних (описаних на папері) завдань дозволяє учням перейти до якісно вищого рівня соціальної практики – участі в соціальних проектах, які передбачають реальну дію кожного учасника щодо розв'язання актуальної проблеми. У рамках соціальних проектів педагогічний колектив реалізує основні типи соціальної практики: дослідницьку, творчу практику та практику соціального служіння.

Окремим різновидом соціальних проектів, які розробляються та реалізуються в закладі, є творчі проекти. Яскравим і характерним їх прикладом є масштабний та довготривалий проект проведення інтеграційного фестивалю життєтворчості «Шлях до успіху», який за сім років із обласного перетворився на міжнародний. Фестиваль спрямований на створення рівних умов для реалізації творчих здібностей обдарованих учнів і дітей з особливостями психофізичного розвитку незалежно від індивідуальних можливостей.

Ще одним дієвим чинником збагачення соціальної практики школярів є впровадження виховної інтерактивної технології «Океан

життєвої компетентності» – системи загальношкільних і групових тренінгів, інтерактивних ігор і семінарів, об'єднаних у цілісну технологію на основі оригінального ігрового сценарію – подорожі по океану, який символізує людське життя з метою самовдосконалення та набуття вихованцями та студентами життєвої компетентності. Цінність виховної інтерактивної технології для якісного збагачення соціальної практики школярів полягає в набутті ними досвіду визначення, діагностики та раціонального розв'язання актуальних особистісних і соціальних проблем. При цьому проблеми шкільного життя, над якими працюють вихованці, виступають репрезентаціями суспільних ситуацій, з якими діти вже зустрілися або зустрінуться пізніше. Досягається один із найважливіших ефектів роботи навчального закладу – життєтворчість кожної дитини.

Саме життєтворчий характер соціальної практики школярів є пріоритетом для освітньо-реабілітаційного простору Хортицького центру. Цей пріоритет ефективно реалізується в рамках третього компонента соціальної практики – діяльності учнівсько-студентського самоврядування. Його головним завданням є виховання в учнів почуття власної гідності та прагнення до активної самореалізації через залучення їх до суспільно корисних дій і надання можливості виявляти свої організаторські здібності, ініціативу та творчість. Організаційною формою студентсько-учнівського самоврядування в закладі було обрано державний устрій з елементами президентської республіки, яка має назву «Країна «Центріон». Система керівництва країною така: обраний таємним загальним голосуванням президент очолює раду керівників галузевих департаментів: департаменту дисципліни та порядку, департаменту самоорганізації, департаменту самореабілітації, департаменту економіки та бізнесу, департаменту інформації. Безпосередньо міста-мегаполіси (дитячі групи) очолюють мери. Президент країни Центріон разом з Радою керівників департаментів, мерами мегаполісів здійснює керівництво колективною життєтворчістю, в якій втілюється програма розвитку життєвої компетентності вихованців, реалізується система чергових творчих доручень, діяльність реабілітаційного театру «Інклюзив».

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Проведений аналіз педагогічної літератури дозволяє обгрунтовано стверджувати, що творча спадщина А. С. Макаренка містить багато евристичних ідей, які можна застосовувати в сучасних умовах для оптимізації соціальної практики учнів різних навчальних закладів, у тому числі – і навчально-реабілітаційного призначення. Актуальними в цьому плані є вироблені видатним педагогом ефективні підходи до організації соціально корисної праці вихованців,

розширення їх соціального досвіду, збагачення ціннісного підґрунтя їх комунікації, а також забезпечення особистісної спрямованості соціальної практики. Новаторські ідеї А. С. Макаренка потребують осмислення в контексті специфіки реабілітаційної освіти та включення в цілісну систему соціальної практики учнів навчально-реабілітаційного закладу. Успішне проведення такої роботи в умовах Хортицького центру дозволило розбудувати систему соціальної практики школярів, яка передбачає їх роботу над компетентнісно зорієнтованими завданнями, розробку та реалізацію соціальних проєктів, проведення інтерактивних виховних занять за технологією «Океан життєвої компетентності» та діяльність учнівсько-студентського самоврядування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аксенов С. И. Становление и развитие взглядов А. С. Макаренко на воспитание в противоречиях социально-педагогической действительности 1920–1935 гг. : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / С. И. Аксенов. – Нижний Новгород, 2011. – 24 с.
2. Давыдов В. В. Теория деятельности и социальная практика [Электронный ресурс] / В. В. Давыдов, Ю. В. Громыко // Россия XXI века. – 2005, №7/8. – Аналитическая группа «Восток», 2001–2005. – Режим доступа : http://www.situation.ru/app/j_art_973.htm.
3. Єрмаков І. Центри позашкільної роботи – для соціальної практики / Єрмаков І., Савенко Н., Ковганич Г. // Завуч. – 2006. – № 22 (280). – С. 11–13.
4. Зинатова О. Р. Социальные практики и индивидуальная образовательная программа старшеклассника [Электронный ресурс] / О. Р. Зинатова, О. З. Клячина. – Г. Чайковский. Гимназия», 2012. – Режим доступа : http://www.shkrab.ru/page42_6_13/.
5. Ковганич Г. Педагогічний потенціал соціальної практики / Г. Ковганич // Завуч. – 2006. – № 22 (280). – С. 14–19.
6. Макаренко А. С. Воспитание гражданина / [сост. Р. М. Бескина, М. Д. Виноградова]. – М. : Просвещение, 1988. – 304 с.
7. Макаренко. – М. : Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1999. – 224 с.
8. Невская С. С. Гражданское воспитание личности в творчестве А. С. Макаренко : автореф. дис. на соискание науч. степени д-ра. пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / С. С. Невская. – М., 2006. – 41 с.
9. Никитина Г. В. Социальная практика как педагогическое понятие / Г. В. Никитина // Актуальные задачи педагогики : материалы междунар. заоч. науч. конф. (г. Чита, декабрь 2011 г.). – Чита : Изд-во «Молодой ученый», 2011. – С. 33–35.
10. Сисоева С. О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: навч. посіб. / С. О. Сисоева, І. В. Соколова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 308 с.
11. Соціальна і життєва практика учнів 12-річної школи : практико зорієнтований збірник / [За ред. І. Г. Єрмакова, Г. Г. Ковганич]. – Запоріжжя : Центріон, 2006. – 405 с.
12. Стендовая защита «Социальные практики» [Электронный ресурс]. – «Управление образованием Муниципального образования город Ирбит», 2010. – Режим доступа : <http://yoирбит.пф/library/tom-5>.

РЕЗЮМЕ

В. В. Нечипоренко. Инновационный потенциал педагогических идей А. С. Макаренко в контексте проблемы оптимизации социальной практики учеников учебно-реабилитационных центров.

В статье проанализированы современные теоретические подходы к определению сущности социальной практики школьников и опыт разнотипных учебных

заведений по ее организации. Доказано, что развитию социальной практики учащихся учебно-реабилитационных заведений будет способствовать актуализация в современных условиях идей и новаторского опыта А. С. Макаренко по организации социально полезного труда воспитанников, расширению их социального опыта, обогащению ценностных основ их коммуникации, а также обеспечению личностной направленности социальной практики. В качестве примера системного осуществления этой работы рассмотрена социальная практика учащихся Хортицкого национального учебно-реабилитационного многопрофильного центра, которая предусматривает работу школьников над компетентно ориентированными заданиями, разработку и реализацию социальных проектов, проведение интерактивных воспитательных занятий по технологии «Океан жизненной компетентности» и деятельность ученическо-студенческого самоуправления.

Ключевые слова: социально-педагогическая система А. С. Макаренко, социальная практика учащихся, социальный проект, учебно-реабилитационные заведения, ученическо-студенческое самоуправление.

SUMMARY

V. Netchyporenko. A. S. Makarenko's innovative potential of pedagogical ideas in the context of optimization of the social practice of pupils of educational rehabilitation establishments.

The author of the article analyzes the current theoretical approaches to the definition of pupils' social practice and experience of different educational institutions for its organization. The article proves that the development of social practice of pupils of educational rehabilitation establishments will be contributed by updating A. S. Makarenko's ideas and innovative experiences on the organization of socially useful work of pupils, expanding their social experience, enriching value basis of communication, as well as providing personal direction of social practice. As an example of system implementation of this work, this article describes social practice of pupils of Khortytsky National Educational Rehabilitation Multispecialized Centre. This practice involves pupils' work on competence-oriented tasks, development and implementation of social projects, interactive educational sessions using the technology of «Life-competence ocean» and activities of students' government.

Key words: A. S. Makarenko's socio-educational system, social practice of pupils, social project, educational and rehabilitation institutions, students' government.